

CONCIO XI.

DE

EODEM FESTO DE TRIPLICI NATALI DOMINI

THEMA

Generationem ejus quis enarrabit? *Isa. LIII, v. 8.*

SYNOPSIS

Triplex Christi nativitas adfertur, humana, divina et spiritalis, in ejus rei significationem tres hodie missæ diversis horis leguntur. Quinque deinde novitates sive circumstantiæ in Nativitate Christi humana considerantur, quis, de qua, quomodo, loco, tempore nascatur. 1. Nascitur senex: habens naturam humanam, sed personam divinam; (ubi obiter Nestorii error redarguitur), et rev. 2. Nascitur ex ea, quam sibi in matrem elegerat prius quam conciperetur; Deus ex femina, ubi Majestas Dei per similitudinem astruitur; ex virgine. 3. Nascitur in Bethlehem, in tuguriolo, in prosepio, et cur isthoc. 4. Nascitur sine dolore et et absque obstetricum auxilio. 5. Nascitur medio mundi tempore, tempore pacis, monarchiæ, tempore solstitiali, hiberno, nocturno, et die solis, quorum omnium causa asseritur. Tandem piæ salutaciones subjunguntur. In posteriore parte agitur de nativitate Christi divina et spiritali. Divinam quidem esse inefabilem, qua nil clarius, nil iidem quoad hominem obscurius, demonstratur. Cur et quomodo Dei Filius splendor paternæ gloriæ et substantiæ ejus figura dicitur. De spiritali mirum est, quod Deus hominibus innotescere voluerit, et quod Ethnici tam subito fuerint conversi. Unde cognoscamus Christum in nobis esse natum, ex signo videlicet, quod Angelus dedit pastoribus, si eum in stabulo inveniamus: per stabulum humiles et mites

devotantur, et quæ sunt stabuli propria iis accommodantur. Quomodo nos oporteat fieri stabula Christi, ubi reprehenduntur ii, qui statim a confessione in peccata denuo relabuntur. Christum natum esse, ut cum mundo in certamen descendat. Cauponum consuetudo, quibus fallax mundus assimilatur. Tandem ut hunc fugiamus, et Christum sequamur gravis exhortatio suadet.

Liberatoris ortum, quem hoc tempore toto orbe terrarum Ecclesia Catholica singulari celebritate colit ac veneratur, optimi audires, non unum ac simplicem; sed varium ac multiplicem esse sacre litteræ, divinaque Apostolorum et Prophetarum monumenta nos docent. Nascitur enim Christus in celo sine matre; in terris sine patre: in mentibus humanis, si proprie loqui velimus sine patre et sine matre. Et quidem ex matre sine patre natus est semel: sine patre et sine matre nascitur sæpe; ex patre sine matre nascitur Deus; ex matre in terris nascitur homo: in patre et sine matre in mentibus humanis nascitur Deus et homo. Tres igitur sunt ortus dominici, divinus, humanus, spiritalis: atque omnes ita admirabiles et pleni stuporis, ut de omnibus tribus Prophetam Isaiam dixisse existimandum sit: *Generationem ejus quis enarrabit?* Ortus ille triplex triplici sacrificio in Ecclesia Catholica a Dei sacerdotibus honoratus est: nocturno tempore et sacrificio etiam nocturno ortum illum celebra-

vimus, quo « omnipotens sermo Dei cum quietum silentium contineret omnia, et nox in suo cursu medium inter haberet, exiliens de celo a regalibus sedibus in mediam extremi terram proslivit ». Nam idcirco tempore nocturni sacrificii Evangelium istud recitari audivimus, cujus initium est, *Exiit edictum a Cesare Augusto, et in quo hujus temporalis ortus historia continetur. Deinde aurora illucente, altero sacrificio ortum alterum cum pastoribus egimus, nempe spirituales illum, quo formatur Christus in nobis, et per quem animis nostris primus aurora splendor exoritur. Postremo in medio fervore diei, atque in ipsa luce meridiana, tertio sacrificio ortum illum æternum et splendidissimum cum cantu et lætitia venerati sumus, quo Dei Verbum, Lux vera, ex Patre luminum ab ipsa æternitate in splendoribus sanctorum ante luciferum generatur. Cum igitur tres istas generationes hodie Ecclesia considerandas et venerandas filiis suis proponat, nos quoque de eis ad gloriam Dei et nostrum spirituale commodum atque emolumentum verba faciemus, neque tam eas generationes explicabimus, quam ostendimus, non posse eas pro dignitate humanis vocibus explicari, vereque ac merito ab Isaiâ Propheta dictum esse, *Generationem ejus quis enarrabit.**

Ut igitur ab humana ac temporali generatione, ad quam præcipua temporis hujus lætitia atque celebritas pertinet, ordiamur: admirabilis plane et plena prodigiorum Domini generatio atque nativitas est. Salomon olim vir sapientissimus cum penitus naturæ abdita contemplatus esset nihil novi sub sole invenire potuit. Vere hodie Christus aliquid plane novum advenit, ac proinde vere de eo dicitur: *Eccæ plus quam Salomon hic.* Ad quinque capita revocabimus novitates et miracula natalis Domini: siquidem hæc potissimum considerabimus, quis nascatur: de qua nascatur: et quo modo, quo loco, et quo tempore nascatur.

Quis est ille qui nascitur? Senex quidam. Quid est hoc? Christus nascitur? *Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Numquid potest in ventrem matris suæ iterum introire et renasci?* Ita est, auditores, senex et valde annosus est qui nascitur: et ideo ros est nova, et Isaiâs clamat: *Generationem ejus quis enarrabit?* Hactenus consueverunt infantes nasci et senes mori: at modo contrarium fit: Nascitur enim hodie quidam senex, et post

paucos dies multa infantium millia morientur. Non legis apud Danielelem: *Aspicebam donec throni positi sunt, et antiquus dierum sedet, vestimentum ejus candidum quasi nix, et capilli capitis ejus quasi lana munda?* Iste igitur antiquus dierum, cujus caput solum est canum, hoc est, qui ab æternitate est, qui nec initium dierum, nec finem vite habet, hodie natus est: nam Danielelem nec de Patre, nec de Spiritu sancto; sed de Filio loqui H. Joannes in Apocalypsi testatur. Siquidem capite primo de Filio Dei verba faciens: *Caput autem, inquit, et capilli ejus erant candidi tamquam lana alba, et tamquam nix.* Hoc est etiam quod Jeremias futurum esse multo ante prædixit: *Novum creavit Dominus super terram: femina circumdabit virum,* hoc est, mulier quadam, vel virgo potius, utero suo non infantem, non puerum (hoc enim minime novum esset), sed virum et virum gravem maturum, sapientissimum, senem denique completetur. Nec enim Dominus micus sapiens; minus maturus, minus gravis, minoris prudentiæ, minoris consilii hodie fuit, dum jaceret in stabulo, quam tunc esset, cum periret in cruce: vel quam si modo, cum regnat in celo. Quæ cum ita sint, *Generationem ejus quis enarrabit.*

Porro altera novitas in eo posita est, quod is qui nascitur, naturam habet humanam, sed non personam humanam. Itaque non solum ortus est novus, sed etiam is, qui nascitur, est homo novus. *Induite novum hominem,* inquit Paulus, *qui secundum Deum creatus est, in justitia et sanctitate veritatis.* Nestorius quidem more cæterorum Hæreticorum, cum mysterium istud non oculis fidei, sed oculis intelligentiæ propriæ cernere voluisset, oppressus fuit a gloria et a nimio isto splendore penitus excæcatus, naturam humanam in Christo sine persona creata atque humana videre non potuit: Quocirca duos Christos sibi fixit: unum, qui et naturam et personam humanam; alterum, qui et naturam et personam divinam haberet. Magnus error, magna blasphemiam, pernicioosa sententia. Nam si ita esset, nec Christus Deus esset homo: nec Christus homo esset Deus; sed unus Deus solum, alter homo solum; neuter vero mundum redemisset. Christus igitur unus dumtaxat, una persona, una hypostasis est; sed habet naturas duas, divinam et humanam: et idcirco Deus et homo est, et quia homo est, pati potuit: quia Deus est, passio ipsius infinitum pretium fuit: et eo debitum nostrum

summa aequitate dissolutum est. At quomodo, inquis, hoc fieri potuit? Quomodo naturae duae in unam personam coeunt, et nulla est permixtio vel confusio naturarum? Et quomodo natura humana in hypostasi non sua, sed aliena subsistere potest? Quis hoc intelligit? Quis hoc capiet? Verum idcirco, auditores, diximus vobis rem istam esse novam et plenam stuporis, et de ea Isaiam dixisse, *Generationem ejus quis enarrabit?* Neque nos volumus, ut eam capias, sed tantum ut credas. Si ratio reddi posset, non esset mirabilis: Si exemplum haberemus, non esset singularis. Cum igitur tanto miraculo, et super omnem ordinem naturae homo quidam ita novus modo apparuerit, ut naturam humanam et creatam, personam vero divinam et increatam habeat, verissime dicere possumus: *Generationem ejus quis enarrabit.*

Sed ecce vobis aliam novitatem. Is qui his diebus natus est, rex natus est. Certe reges non nascuntur, sed primum eliguntur, deinde confirmantur; postremo coronantur. Tametsi is, qui enim nascuntur ex regibus, regnum patris debetur, tamen donec ad aetatem maturam pervenerunt, non solum reges aliorum non esse possunt, sed ipsi regi ab aliis, et gubernari necesse habent. Rex enim justus et sapiens esse debet, juxta illud Jeremiae: *Regnabit rex, et sapiens erit et faciet judicium et justitiam in terra*: at homines omnes stulti et peccatores nascuntur. Solus igitur Christus rex natus est, qui ab ipsa conceptione justissimus et sapientissimus fuit. Itaque merito Isaias ait: *Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus ejus super humerum ejus.* Merito igitur magi venientes ex Perside exclamant: *Ubi est, qui natus est, rex Judaeorum.* Merito et nos cum stupore clamamus: *Generationem ejus quis enarrabit?*

Jam vero si oculos mentis ad eam convertamus, ex qua Dominus noster natus est, non pauciora fortasse, nec minora miracula juveniemus. Primum de ea natus est, quam ipse sibi in matrem, antequam nasceretur, elegit, et quantum est hoc miraculum? Quis unquam puer elegit sibi matrem? Certe si in filiorum potestate atque arbitrio esset, ut sibi parentes eligerent, obscurae et pauperes foeminae nunquam parerent, omnes tuto possent ingredi monasteria: siquidem nullus esset, qui divitem et nobilem matrem habere non vellet. Solus igitur Christus sibi matrem elegit, et idcirco ad eam Angelum misit, qui ei hoc ipsum nuntiaret: neque solum filius ele-

git matrem, sed et mater elegit filium. In quo profecto novitas ista singulariter duplicatur. *Ecce, inquit, ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.* Ergo *generationem ejus quis enarrabit?* Deinde quanta novitas est, ut Deus nascatur ex foemina: ut sit B. Maria simul mater sui patris et filii? Siquidem *Homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus.* Si oceanum universum ex parvo aliquo fonte scaturire videremus; si immensa copia frumenti, quae toti orbi alendo sufficeret, in exiguo aliquo hortulo nasceretur; si maximus et splendidissimus globus solis ex aliqua minutissima stella ortum sumeret, quis non miraretur? quis non stuperet? At hoc ipsum fit, cum Christus nascitur ex Maria. Ipsa enim est *Hortus conclusus, fons signatus*; stella maris; et tamen ex ea Christus natus est, qui splendidior sole, major Oceano, et granum illud frumenti est, quod cadens in terram tantum fructum attulit, ut inde totus orbis abunde reficiatur ac recreetur. Ergo *Generationem ejus quis enarrabit?*

Sed ut paulo clarius explicetur; cogita quantasit majestas unius regis, et quam coram eo tremont, etiam ii, qui domi suae fortasse non contemnendi principes sunt: non audent etiam viri alioquin magni et potentes coram rege, vel fabulari vel ridere vel spueri; sed stant ibi, et interdum ad multas horas capitibus detectis, et beneficium vel magnum ducunt, si rex eos aspicere, vel aliquid eis imperare dignetur. Cogita deinde quid fereat, si majestas omnium principum, regum, Imperatorum, monarcharum in unum conveniret: vel si in uno loco et uno aspectu cernere possemus, quicquid potentiae et majestatis habent omnes principes Christiani, nec non Turca, Persa, Indus, Aethiops, et quotquot sunt qui in orbe terrarum dominantur: quibus etiam addas omnem gloriam, omnem splendorem, omnem excellentiam omnium angelorum, omnium sanctorum, et totius caelestis imperii: et tunc conversus ad Deum cogites id, quod verissimum et certissimum est, omnem pompam, quam descripsimus cum Deo comparatam, vix unius foeminae magnitudinem adaequare. Nec enim tam facile nos foemineam unam pedibus conculcavimus, quam facile posset Deus omnem mundi gloriam, et res omnes creatas non solum conculcare ac dissipare, sed penitus extinguere et in nihilum redigere. Hic igitur tantus Deus, qui immensos illos orbes, qui terram

et maria, qui Solem et lunam, et stellas procreavit; qui sine labore et fatigatione ita gubernat et sustentat omnes res creatas, ut nec folium arboris sine ipso decidat; cui denique omnes reges et omnes Angeli comparati foeminae unius magnitudinem non adaequant: Hic, inquam, talis et tantus his diebus ex foemina nasci, et filius hominis dici et quasi unus ex nobis fieri dignatus est. Non dubito quin te talia cogitantem stupor vehementissimus apprehendet, et ex stupore flamma amoris paulatim ascendere incipiet, et cum Propheta stupefactus clamabis: *Generationem ejus quis enarrabit?*

Postremo, non ex quacumque foemina, sed ex virgine natus est. Ubi est Salomon, qui dicebat: *Nihil novum sub sole?* Quibus unquam saeculis auditum est, in quibus generationibus factum, in quibus libris et voluminibus lectum est, ut virgo conciperet, virgo pareret et virgo post partum maneret? Exivit Dominus de sepulcro clauso; intravit etiam ad discipulos januis clausis; sed corpore immortalis et glorioso! At his diebus multo majori miraculo de clauso utero virginis matris corpore passibili atque mortali egressus est. Ergo *Generationem ejus quis enarrabit?* Verum ne hoc incredibile videatur, aspice arbores quomodo flores emittant et vestigium non apparet, unde illos emiserint. Aspice vites quomodo uvae et pampinus producant, et non propterea perforantur ut uvae egredi possent. Aspice solem et stellas, quomodo gignunt radios et signum foraminis alienius in eis non existit. Sic igitur virgo quasi virga florens, et quasi vitis foecunda, et stella splendida et matutina, sine ullo virginitalis detrimento Christum, quasi florem pulcherrimum, et quasi uvam suavissimam, et quasi radium lucis clarissimum et splendidissimum peperit. Quid? quod hujus rei illustrissima figura in ipsis primordiis nascentis mundi praecessit, cum terra videlicet adhuc virgo, nondum subacta, nondum inversa, non arata, et quod magis est admirandum, non seminata, ad unam vocem imperantis Dei et dicentis: *Germinet terra herbam viventem, continuo herbis, graminibus, floribus cooperta fuit: non igitur incredibile, sed admirabile est, virginem peperisse. Neque nos dicimus, generationem ejus quis credet? sed Generationem ejus quis enarrabit?* Reliqua sunt locus, tempus, modus, et quibus etiam, si penitus inspiciantur, nec parva nec pauca miracula oriuntur.

Quis est igitur locus, quem sibi Liberatores noster, ut in eo nasceretur, elegit? Nimirum Bethlehem Juda: locus profecto ejusmodi, ut merito exclamare possimus, *Generationem ejus quis enarrabit?* Non elegit urbem, regiam Hierosolymorum, non Tiberiadem non alienam celebrem et illustrem civitatem: sed infimum et abjectissimum oppidum totius Palaestinae, et in eo non aedes aliquas magnificas, atque superbas, sed obscurissimum atque vilissimum tugurium. Et in tugurio non lectum mollem sed rude praeseptum. In qua abjectione non humilitas solum, sed etiam sapientia nostri Emmanuelis elucet. Cum enim in ortu laudari, in obitu vituperari deberet, in loco humili et obscuro nasci voluit, mori vero in loco celeberrimo atque clarissimo: ut nobis exemplo suo tam nascendo, quam moriendo demonstraret; nec laudes esse quaerendas, nec vituperia magnopere fugienda. Elegit praeterea Bethlehem, tum quod ea erat civitas David, et ipse sit filius David: tum quod Bethlehem domus panis interpretatur, et ipse sit ille *Panis, qui de caelo descendit.* Elegit vero stabulum, nempe domicilium bestiarum, tum ut ostenderet sibi inter homines locum non fuisse, quod inter eos ubique Diabolus regnaret: tum etiam, ut homines propter peccatum similes bestiarum effectos esse demonstraret: *Homo enim cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis,* elegit postremo in stabulo praesepe: quia fenum pabulum bestiarum in praesepe poni solet, et ideo *Verbum caro factum est:* quia *Omnis caro fenum,* et ipse fenum jam nostrum esse incipiebat. Quis igitur, quem audierit panem angelorum factum esse fenum bestiarum, cum Propheta non exclamet, *Generationem ejus quis enarrabit?*

Jam de modo. Duplex est in modo ortus illius novitas admirabilis. Primum enim cum foeminae caeterae non sine obstetricum adiumento, nec sine summo dolore et cruciatu pariant, ita ut litterae sacrae cum extremas angustias et incredibiles poenas explicare voluerint, dolorem parturientium ponant: Virgo Deipara non solum sine obstetrico adiumento, sine dolore et cruciatu, sed etiam cum maxima et incredibili laetitia, et consolatione peperit. *Germanans germinabit ut litum,* inquit Isaias, *et exultabit laetabunda et laudans.* O quis intelligat, quid illa nocte Maria senserit? quanto silentio, et quam altis contemplationibus suspendebatur? Quomodo cor

ipsius liquefiebat, oculi pluebant dulces lacrymas, omnia ossa et omnes medullæ exultabant! Ergo *Generationem ejus quis enarrabit?*

Sed jam tempus est, ut de ipso tempore dicamus, quo Christus natus est. Ac ut omit- tam hanc esse magnam novitatem, quod tempus elegerit, in quo nasceretur, et tunc omnino natus sit, quando voluit nasci: Quis non obstupeat, si consideret, quanta sapientia Dominus non mundi initium, nec finem, sed tempus quoddam medium, non tempus bellorum, sed pacis: non republicæ, sed monarchiæ: non æquinoctium, sed solstitium: non æstivum, sed hibernum: non diem, sed noctem: et noctem non lunæ, vel Martis, vel Mercurii, sed solis (ut multi non sine causa credunt) primam videlicet et nobilissimam, elegerit? Hæc enim omnia complectitur ea temporis plenitudo, de qua Apostolus ad Galatas: *Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum.* Initio igitur Dominus summa sapientia mundi principium non elegerit. Nam cum Deus nasciturus esset, omnino par erat, ut cum tota ea dignitate et majestate id fieret, quam tanti regis adventus postulabat. Itaque: ut magis ab hominibus ejus adventus desideraretur, eum per spatium multorum millium annorum distulit, et interim nunquam cessavit eum promittere, adumbrare variis typis et figuris exprimere. Neque rursus elegerit mundi finem: ne si tam diu expectaretur, desiderium Messias in animis hominum penitus extingueretur. Non tempus bellorum, sed altissimæ et incredibilis pacis elegerit: quod ipse tamquam verus Salomon, rex pacificus, adventu suo pacem inter Deum et hominem, inter cælum et terram compositurus esset. Elegerit tempus Monarchiæ, non Republicæ; quod ipse sit unus, verus et summus omnino gentium monarcha, omnis Ecclesiæ caput, omnium ovilium pastor. Solstitium vero hibernum elegerit, quod eo die sol ad nos reverti et dies augeri incipiant, et ipse sit verus Justitiæ sol, qui tum nobis propinquare, atque ad nos reverti incipiat. Porro hiemem frigidissimam et noctem obscurissimam elegerit, ut hinc nos admoneret, nihil lucis, nihil caloris sine ipso in mundo reperiri: et per eum non solum lucem, sed et fervorem meridianum, hoc est, Dei gloriosam visionem, et perfectam charitatem nobis dari: per nos vero nihil esse aliud sine Christo, quam mediam noctem, frigidam, tenebrosam, horrore et squa- lore plenam. Postremo diem solis elegerit;

tum quod ipse sit verus sol, et dies natalis ejus vere sit dies solis: tum quod eo die debuisti mundi reparatio inchoari, quo fuerat creatio inchoata: denique ut ostenderet Sabbatum legis veteris jam præterisse, et ei Dominicum diem legis Evangelicæ successisse. Quando igitur venit plenitudo temporis, postrema ætas mundi, sæculum maxime pacificum, monarchia potentissima Romanorum, solstitium hibernum, dies Dominicus, noctis medium, exultantibus Angelis, et tota rerum universitate gestiente, hæc nova lux mundo apparuit: tot vaticiniis prædicta, tot figuris adumbrata, tot sæculis expectata. O salve ætas postrema, in quam omnes ætates et omnia sæcula intuentur. Salve, sæculum pacificum, quod mundo verum Salomonem peperisti, et nos a metu et trepidatione bellorum cruentorum liberasti. Salve hiems præclara, multo lucidior sereniior omni æstate. Salve nox beatissima, quæ dies non tenebris tuis obfuscas, sed densissimas caligines fulgoris in te nascentis clarissima luce collustras. Salve Bethlehem sancta, *Nequaquam minima est in millibus Jude.* Quæ civitas, si audierit, quæ fecerit tibi Dominus, non invidet tibi? Salve virgo fecunda mater tui patris, et filia tui filii. Salve dulcissime puer, tu antiquus et novus: tu novissimus et primus: tu lucens in tenebris: tu verbum infans: tu aquasitens: tu panis esuriens: tu te nos ut pane satia.

PARS POSTERIOR

Diximus breviter de humana generatione Servatoris: nunc de divina ac spirituali pauca quedam dicenda sunt. Ac primum de divina ita vere dici potest *Generationem ejus quis enarrabit?* ut magnus Basilius affirmet homilia de natali Domini, mysterium hoc silentio potius, quam oratione esse colendum. Nihil quidem lucidius, nihil clarius, nihil splendidius ea generatione, qua lumen de lumine, Deus verus de Deo vero generatur, sed nihil esse secretius, nihil esse occultius, nihil magis additum et reconditum: non quod tenebræ sint in Deo ulla, sed quod lux sit inaccessibleis, et aciem oculorum vincens, non solum hominum, sed etiam Angelorum. « Ubi non tempus, » inquit Basilius, « non seculum intercessit, non modus cogitatus est, nemo spectator adfuit, nemo et, qui enarrat, ad quem modum mens

nostra cogitabit? Et si mens cogitatione rem tantam consequi non potest, quanto minus lingua poterit oratione. » Ergo *generationem ejus quis enarrabit?* Deus Pater Deum Filium genuit, et tamen nec Pater senior est Filio, nec Filius junior est Patre. Quis, unquam, audivit talia? *Generationem ejus quis enarrabit?* Rursum, Deus Pater cum Deo Filio non substantiæ suæ particulam, sed totam atque integram naturam et essentiam suam communicat, et nihil ipse amittit; Ergo *Generationem ejus quis enarrabit?* Filius Dei præterea semper est perfectus, nec unquam ei defuit aliquid; et tamen perpetuo generatur: nec enim sicut Deus in principio fecit cælum, ita in principio genuit Verbum, sed in principio erat ac generabatur. Cælum siquidem factum est semel, Verbum autem generatur semper. Ergo *generationem ejus quis enarrabit?* Denique Verbum Dei, ut alia prætermittam, vere Filius est, et ex utero procedit; et tamen matrem non habet: et, quod magis est admirandum, solo aspectu atque intelligentia generatur? Ergo *generationem ejus quis enarrabit?* Hæc atque alia ejusdem generis altissima mysteria et inexplicabilia Sacramenta scriptura divina eo modo, quo potuit, exprimere conata est, cum Dei Filium paternæ gloriæ splendorem et substantiæ ejus figuram appellavit. Quamquam enim hæc vocabula nondum attingant id quod est: tamen alia aptiora et significantiora inveniri non poterunt. Nam et splendor ita nascitur a luce, ut non sit luce posterior; et lux ita naturam suam cum splendore communicat, ut nihil interim ipsa amittat; neque splendor generatus semel cessat generari, sed perpetuo, et non a duobus, sed ab uno dumtaxat generatur. Imagines quoque ac figuræ omnium perfectissime et maxime expressæ illæ sunt quæ solo intuitu in speculis generantur. Est igitur Dei Filius splendor Dei Patris, et figura substantiæ ejus, et vere generatur et nascitur; sed nullum matrimonium, nulla imperfectio, nulla inquinatio, nullæ sordes cogitantur: gignitur enim perfectissimo, purissimo, castissimo, sublimi ac splendido quodam modo, ut radii lucis producuntur a sole; atque, ut figuræ et imagines solo intuitu generantur in speculo.

Sed jam ad spirituales et postremam generationem veniamus: ea siquidem ita etiam admirabilis, et plena miraculis est, ut de ea quoque merito dici possit, *Generationem*

ejus quis enarrabit? Primum enim quis non obstupeat, Deum qui illis magnificis et splendidis templis, et palatiis Angelicarum mentium habitabat, stabula quoque ac præsepia cordium humanorum adamasse? David certe etiamsi sapientissimus obstupecebat; *Quid est, inquit, homo, quia innotuisti ei?* Quid amoni, quid pulchri, quid speciosi, inquit, vidisti in tuguriis istis nostris, ut in eis tibi per cognitionem atque amorem habitare placeret? Magna sane et admirabilis novitas, quod illa majestas vermiculis istis innotescere, atque ab eis cognosci voluerit, et multo sane major, quam si rex quispiam vehementer contenderet, ut ipsius res gestæ ab aliquo vilissimo mancipio cognoscere-ntur: Ergo *Generationem ejus quis enarrabit?*

Deinde, quis non miretur corda illa hominum impiorum, quæ tot annos domicilia fuerant dæmonum, et in quibus vulpes foecias habebant, et volucres cœli nidus, quæ nihil de Deo cogitare sciebant, nisi Jovis adulteria, Mercurii dolos, Martis crudelitatem, Veneris prostitutionem, repente admirabili conversione templa Christi facta fuisse, ut jam de Deo, de Christo, de Angelis, de gloria ac felicitate beatorum cogitent? Ergo *Generationem ejus quis enarrabit?*

Ecce igitur vobis triplicem Christi nativitatem. Credere ego, aut certe optare debeo, in animis omnium, qui hic adsunt, Christum natum esse, tamen non ignoro etiam eum sæpe in cordibus nostris mori, nisi summa diligentia et sollicitudine custodiatur: alioquin non diceret Apostolus Paulus: *Filius mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis.* Itaque Dominum Christum, quem in stabulo Bethlehemico occidere Herodes non potuit, in domicilio cordis nostri facile diabolus occidet.

Quæramus igitur, si placet, ortusne sit? et an adhuc vivat in nobis Christus; dicere ne possimus cum Apostolo Paulo, *Vivo autem, jam non ego; vivit vero in me Christus?* Et, *An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur Christus?* Habitatne Christus per fidem et charitatem in nobis? Quo signo, qua conjectura id explicare possemus? Ecce vobis signum: *Invenietis puerum pannis involutum et positum in præsepio.* Hoc signum Angelus dedit pastoribus: Et erte nullo signo alio facilius indagare poterimus, an sit Christus in nobis. Hoc, inquit, vobis signum: *invenietis infantem pannis involutum et positum in præsepio.* Universum genus humanum quasi mag-

num quoddam palatium contempleri debemus in quo aulae multae, multa etiam cubicula, nec non pomaria, horrea, cellae vinariae, culinae, ad extremum etiam stabula ac praesepia sunt. Et quidem Dominus noster illud ingrediens, non aulam, non cubicula, non pomaria, non horrea, non cellas vinarias, non coquinae; sed stabulum ac praesepium elegit.

Hoc, inquit, vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepio.

Quinam sunt aulae, nisi superbi? Qui cubicula, nisi impudici? Qui pomaria, nisi vani et curiosi? Qui horrea, nisi avari? Qui cellae vinariae, nisi vini amatores? Qui coquinae, nisi gulae et ventris mancipia? Qui stabula, nisi humiles atque mites? Hos elegit Dominus, in his nascitur Christus. *Hoc, inquit, vobis signum: invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepio.* Horum in numero inveniri optabat Propheta David, cum diceret: *Elegi abjectus esse in domo Dei mei*, hoc est, Elegi non aula esse superba, sed humile stabulum. Quid proprii habet stabulum? Primum pars est infima atque ultima totius domus: non ascenditur ad stabulum per gradus, sed descenditur potius, haec est igitur sedes sapientiae. *Ad quem respiciam, dicit Dominus nisi ad pauperculum et contritum spiritu* (vel super humilem et pusillum) *et tremement sermones meos? Hoc igitur vobis signum: invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepio.* Deinde in stabulum projiciuntur sordes, atque idcirco locus est abjectus et contemptus. Cum hospites adveniunt, non in stabulum, sed in cubicula et aulam introducuntur. Imo vero etiamsi tota domus hospitibus ostendatur, tamen stabulum ostendi non solet: et si forte, ut videant equos, in stabulum aliquando ducantur, si stabulum tunc sentire aut loqui posset, certe non superbiret, sed miraretur ac diceret: Quid rei est hoc? Numquid ego stabulum non sum? Cur ergo Dominus meus ad me hospites introduxit? Et hos igitur, qui tales sunt, qui se contemni ac despici patiuntur, elegit Dominus in habitationem sibi. *Hoc igitur vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepio.* Quid habet praeterea stabulum proprii? Est locus ferme calidissimus totius domus; atque ad eundem modum qui humiles atque sui ipsorum contemptores sunt, illi charitate fervent, et in eis optimo jure nuda ac tenera Domini membra collocantur: *Hoc igitur vobis signum est.*

Putamusne, auditores, invenimus aliquid, qui vere sit vel esse velit praesepi? Vere mitem et humilem et ferventem quis inveniet? *Procul et de ultimis finibus pretium ejus.* Ubi est, qui cupiat contemni? qui se despici patiatur? qui non excellere, non anteponi, non videri, non laudari velit? Qui ferveat charitate? qui eligat abjectus esse? Intret unusquisque, rogo vos, in cor suum, et non aduletur, non blandiatur sibi: sed alta ac profunda cogitatione interiora sua respiciat, et fortasse videbit, se non stabulum, nec praesepi, ut putat, sed aulam vel cubiculum superbissimum esse: et si id videat, sciat ibi non nasci Dominum: *Hoc enim vobis signum; invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepio.* At, inquit, ego tamen Dominum heri in Sacramento suscepimus, quomodo igitur in corde meo non erit? An non erat Christus fortasse in Sacramento? Imo vero erat, et ad cor tuum venit; sed si praesepi non invenit, crede mihi, non mansit, ac de te vere dicere possumus: *Surrexit Dominus, non est hic.* Sed utinam non essent multi, qui non expectaverunt, ut Dominus per se abiret, sed ipsi eum de cordibus suis ejecerunt. Cogor aliquid dicere, dolore stimulante, quod non vellem: precor Deum optimum maximum, ut verum non sit, quod ego verissimum esse puto. Existimo enim multos reperiri eorum, qui heri ad penitentiae et Eucharistiae Sacramenta accesserunt; qui hodie rursus sunt in suo pristino ceno, et quomodo potest aliter fieri? confessi sunt solum ex consuetudine, ut facerent sicuti alii faciunt: non quod vitam mutare vellent, hoc propositum non habebant; vel si habebant, in ore, non in corde habebant. Deinde heri et hodie comederunt et biberunt in prandiis multo amplius, quam solerent, in gratiam videlicet natalis Domini: tum bene pasti et bene poti exierunt foras, occurrerunt mulieribus et quis dabitur quin rursus coeperunt desideris aestare? Et quid illis profuit confessio et communio sine vitae mutatione, nisi ut si antea habebant cor durum parum, nunc habeant cor durum multum? Et si aherant antea duos pedes a gehenna, nunc unum tantum absint. *Vade, inquit Dominus, et jam amplius noli peccare ne deterius tibi aliquid contingat.* Illis enim vere deterius contingit, et obdurantur magis, qui post confessionem statim ad eadem revertuntur. Scitis quid sit Dominum cum honore suscipere, et paulo pos-

cum ignominia de suis cordibus ejicere? Est illud ipsum facere, quod Judas proditor post acceptam buccellam fecit: exivit continuo, et Dominum vendidit; deinde eundem osculo prodidit. Sed quid inde lucratus est? Nihil sane aliud quam funem unum, quo seipsum suspendit. Sic etiam mercatores isti pessimi, Jude imitatores, osculantur Dominum in Sacramento, eundem etiam in domicilio pectoris sui admittunt, et tum post paululum hostibus ejus produnt: nec aliud quam penas aeternas, et sedem in gehenna prope ipsum Judam tam nefaria atque impia prodicione mercantur. Quid remedi? Certe non aliud, quam ut serio ac sincere agamus cum Deo, sicut ille serio ac sincere agit nobiscum Dominus Deus noster, cum peccata remittit, sincere agit, fideliter, serio sine penitentia. Non remittit hodie, ut cras pro his nos puniat; ita vult secum agi. Itaque si quis vere cupit in gratiam cum Deo redire, is serio aliquando proponat vitae mutationem; et si antea in corde suo vel aulam, vel hortos vel coquinam extruxerat, ea nunc destruat, et stabulum ac praesepi aedificet: sit vilis in oculis suis, sit mitis, sit patiens, abjiciat pompas, et vestium vanitatem: siquidem ista in stabulo non conveniunt. Et si videat in se ac sua projici sordes convitiarum ac contumeliarum, non irascatur, ferat aequo animo, ac dicat intra se: Istis ego dignus sum, haec mihi optime conveniunt, stabulum sum enim: at si rursus extollatur ac laudetur ab hominibus, et in aliquo gradu dignitatis ponatur, rursus dicat: Unde hoc mihi, qui stabulum sum? Et si hoc tibi difficile ac durum videatur, non habeo, quid dicam, nisi in te Dominum non nasciturum: *Hoc enim vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepio.* At si contemptis et superatis difficultatibus verum stabulum efficiaris, o quae palatia non relinquet Christus, ut ad ejusmodi stabulum descendat? O quam sublimis est haec sapientia! O quam rari ad ejus cognitionem pertingere potuerunt! Aristotelis metaphysica nihil est: Platonis Theologia humi repit, si cum hac sapientia comparetur. *Confiteor tibi pater* (Dominus ait) *quia haec abscondisti a sapientibus et revelasti ea parvulis.* Et rursus: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde,* ego solus magister sum et doctor hujus excellentissimae philosophiae, qui vere mitis sum et humilis corde.

Videor mihi, auditores, hodie Christum videre in certamen et disputationem cum mundo descendisse: Mundus in cathedra sublimi constitutus coram maxima stultorum multitudine clamat, ac docet: Aurum colligendum, honores persequendos, libidines explendas: paupertatem, castitatem, humilitatem profligandas, atque in ultimis terras relegandas: denique aulam, cubicula, horrea, pomaria, cellas vinarias, coquinas extruendas. Christus copra in stabulo sedens, mentiri affirmat mundum et theses contrarias defendendas ac persuadendas proponit: nempe, beatos esse pauperes, beatos mites: beatos, qui lugent, beatos, qui se castraverunt propter regnum caelorum, miseros vero, qui rident et qui divitias et consolationes suas habent in hoc mundo: et omnes aulam, et cubicula, et horrea, et pomaria, et cellas vinarias et coquinas destruendas, ut stabula ac praesepia aedificentur. Nos argumenta utriusque et rationes audivimus et verbis victoriam damus Christo, et tamen factis atque operibus sequimur mundum. Longus usus, atque experientia ipsa nos docet, nihil esse fraudulentius mundo. Est enim similis hospitio, vel taberna, ac praesertim tali, quales in Italia et aliis quibusdam in locis reperiantur. Cum enim iter faciens ad hospitium aliquod divertis, continuo cauponae praefectus egreditur tibi obviam totus laetus, atque hilaris, excipit peramanter, omnia dicit se optima habere, optimum panem, optimum vinum, optimas carnes, optimos lectos, addit quoque non raro de pretio nullam esse futuram questionem. Quid? inquit, estis domus vestrae: utimini, frumini rebus meis, ac si vestrae essent: solvetis vero quantum libuerit, deinde comitatur ad mensam, atque ibi nunc invitatur ad bibendum, nunc ad comedendum, nunc aridit, nunc jocatur, nunc adulatur: postremo finita coena deducit ad lectum, precatur felicem noctem mollemque quietem officiosissime: atque hactenus quidem putas illum non cauponem sed quasi fratrem quemdam esse amantissimum tui. Caeterum die sequenti cum est ab hospitio recedendum, occurrit tibi totus mutatus, omnino alius ab eo, qui fuerat nocte preterita, ibi numerare incipit, quicquid tibi dedit, et aliqua fortasse etiam qua non dedit: et omnibus supplicatis: tantum, inquit, tibi persolvendum est: tum tu fortasse obstupefactus: Quid, inquires, tam parum comedi, tam male dormivi, et

tantum solvam? Quomodo hoc potest fieri? Et, ubi sunt illa tua hesternæ promissa? Hinc ille torvis oculis, miror profecto te, quasi nescias consuetudinem tabernarum, postea quam comedisti et bibisti non vis solvere? Sed certe solves nec unus obolus minuatur. Hæc est mundi similitudo, auditores: nos omnes peregrini sumus, ingredimur mundum istum tanquam hospitium, continuo fiunt obviam nobis divitiæ, deliciae, delectationes variæ, omnia bona ac felicia pollicentur, invitant ad comedendum, ad bibendum, ad dormiendum, ad luxuriandum, nullum sit pratium, quod non pertranseat luxuria, et simul metum et sollicitudinem auferant futuri iudicii. Nihil solvetis, inquit, Deus misericors est: non fecit homines, ut eos perdat: legite semel psalmum, *Miserere*, et omnia salva erunt. O quam suaviter illahitur concio ista in animos insipientium peregrinorum? At ubi adest mors, et egredi cogimur ab hospitio, ibi dicitur nobis: Heus tu, solve quod comedisti; et quantum est, quod debeo? Quantum? Supplicia sempiterna. Quid supplicia sempiterna pro tam exiguis et amarissimis voluptatibus? O utinam nunquam ad hospitium divertissem: *Pereat dies, in qua natus sum*. Sed dicitur ei: Non est nunc tempus penitentiae, comedisti et bibisti, solvendum est. Intelligitisne qualis sit mundus?

Necque vero hæc dicimus, ut risum excitemus, sed ut manibus ipsis quodammodo tangamus, quanta sint mundi mendacia, ad

quæ redarguenda et detegenda Christus venit. Sed si res ita se habet, si mundus mentitur, si fallit, si decipit; si Christus est veritas, si est sapientia, si fallere ac mentiri non potest, si id nos cognoscimus, et confitemur; cur adhuc sequimur mundum? *Usquequo claudicamus in duas partes?* Si mundus vera promittit, sequamur illum: si vero non ita est, sed Christus solus est verus et sapiens et fidelis, cur non sequimur eum? Cur ejus consilium non accipimus? Irascetur, mihi credite aliquando vobis, atque indignabundus dicet, *Cur dicitis mihi Domine, Domine, et non facitis quæ dico?* Sed nos pueri sumus, infantiam nostram diligimus. Ista seria et sublimia et magna non capimus, sed etsi pueri sumus, audiamus saltem puerum, qui hodie natus est nobis. Verbum Dei factum est infans, ut infantes doceret. Ecce clamat de præsepio, contemnite bona falsa, si cupitis vera: desinite umbras consectari, si lucem aspiceretis desideratis. Non vos decipiat mundus vanis pollicitationibus: non vos deliniat lenociniis mendaciorum: promittere potest, sed præstare non potest. Discite vero a me, qui vos diligo, qui propter vos factus sum pauper, cum essem dives, ut vos divites essetis. Veniet, veniet tempus, quando servis meis commutabo luctum in risum; merorem in gaudium; laborem in requiem; mortem in vitam; stabulum in paradisum, ad quem nos introducat qui est super omnia benedictus in sæcula. Amen.

CONCIO XII.

IN FESTO SANCTI STEPHANI

SYNOPSIS

Queritur, cur natalem Domini martyrium S. Stephani immediate subsequatur, cum nihil morti cum novitate sit commune? Ad cuius questionis resolutionem historia veteris testamenti accommodatur, ubi filii Prophetarum ligna cadentibus uni eorum in fluvium cecidit excussa securis, quam mox Eliseus injecto ligno enatare fecit. Eliseus est Deus pater, filii Prophetæ verbum et sapientia Dei; ferrum, homo in manu summi artificis Dei constitutus, e qua tamen in Paradiso excidit, et in fluvium hujus Mundi incidit quo non modo omnia transire cæcus homo non cogitat, sed et ipse una cum fluminis impetu abripitur, quod similitudine machinarum molarium ostenditur. Querelæ de bonis per primum hominis lapsum amissis. Tandem lignum quod Deo Filium denotat, in hoc flumen injectum hominem et profundo extrahit, et descendit; ut nos, ut fit in bilance, ascendamus: atque ut statim injecto hoc ligno hominem ascendisse appareat, hodie S. Stephanus per Ecclesiam venerandus proponitur.

In parte altera explicatur quædam oratio Ecclesie: Deus, qui in Filii tui humilitate jacentem mundum erexisti. Cur dicatur jacentem mundum, et non hominem, duæ causæ assignantur. 1. Quod homo sit parvus mundus. 2. Quod omnia creatæ per ipsum tanquam dominum vel ferantur ab eo. Quid sit humilitas, et quod illa in Deum ut Deum cadere non possit, sed in Christum hominem, ob eam quam induit humanam naturam: quæ vilis esse probatur, quod quoad animum incorporeum sit infima, quoad corpus corporum abjectissima. Quantum discrimen sit

inter Deum et hominem. Tres esse humilitatis gradus, quarum duos tantum, ut qui alterum non potuit, non habens sibi parem cui subiceretur, perfecte adimplevit Christus, idque sponte, nemine cogente, Camelo onerando Christus assimilatur. Ex fluxu hujus mundi secure transvadare docemur, si nimirum despecto illius cursu oculos ad ulteriorem ripam, hoc est, ad regnum celorum defixerimus: quod S. Stephani et Christi exemplo probatur. Tandem apostrophe ad Christum pauperem in nativitate tolerantem, et futuros labores et dolores passurum, finem dat.

Credo ego, optimi auditores, mirari vos, quid sit, quod dies natalis, et dies mortis plurimum inter se differant, Ecclesia tamen Catholica, mater nostra, latissimum Domini, ac sponsi sui natalem diem cum lugubri funere primarii filii, beati videlicet Stephani, copulaverit. Quo pacto enim ista coherent, ut heri propter Domini ortum diem festum ageremus, et hodie propter Stephani obitum diem festum agamus? Heri Domini ingressum in mundum coleremus, hodie Stephani ingressum de mundo recolamus? Heri omnia plena gaudiis et promissionibus audiremus, hodie omnia plena fletibus et minis audiamus. Heri enim si recordamini, cum ingenti lætitia canentes Angelos audivimus: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Hodie non sine dolore dicentem B. Lucam audivimus, *Curaverunt Stephanum viri timorati, et fecerunt planctum magnum super eum*. Audivimus heri: *Annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: Quia natus est vobis hodie Salvator*: audivimus hodie: *Incrucifixis cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto resististis*. Heri denique audivimus: *Ap-*